

TÜRKİYE DIYANET VAKFI YAYINLARI / 330

ÜÇÜNCÜ 1000'E GİRERKEN İSLÂM

Kutlu Doğum Sempozyumu - 2000

ANKARA

2005

Eserde yer alan görüşlerin dinî, hukukî ve bilimsel sorumlulukları
yazarlarına aittir.

Bu kitap;
Türkiye Diyanet Vakfı Mütevelli Heyeti'nin 21.09.1999/952-1
sayılı kararıyla basılmıştır.

•
© Bütün Yayın Hakları Türkiye Diyanet Vakfı'na aittir.
•

Birinci Baskı: Şubat 2005, 1.000 Adet

DİNLERARASI DİYALOG ÇALIŞMALARI VE MİSYONERLİK FAALİYETLERİ

Prof. Dr. Ömer Faruk Harman

Hıristiyan Batı'da özellikle de Katolik dünyasında 20. yüzyılın ikinci yarısında başlayan ve çeşitli seviyelerde çok yönlü olarak devam eden diyalog faaliyetinin başlıca muhatabı Müslümanlardır. İslâm dünyası asırlardan beri, kendi dışındaki dinlere karşı "Kilise dışında kurtuluş yoktur." prensibi ile hareket eden kilisenin, diğer dinlere bakışındaki nisbeten ılımlı tavrı ve diyalog çağrısıyla kendini gösteren bu yeni durumu kuşkuyla karşılamış, diyalog faaliyetlerinin gerisinde başka niyet ve maksatlar aramıştır. Bunda da İslâm dünyasını ve Müslümanları mazur görmek gerekir çünkü tarih içinde pekçok kez düşmanca tavır ve davranışlara maruz kalmış, iyi niyeti istismar edilmiş bu sebeple de Hıristiyanların diyalog çağrılarının ard niyetten uzak ve samimi olduğundan şüphe eder olmuştur.

Ülkemizde bugün diyalog faaliyetinin gerekliliğini savunanların yanında buna kesinlikle karşı olup Batı'nın diyalog çağrısına katılmayı İslâm ve Müslümanlara bir ihanet olarak görenler de vardır. Bu sebeple diyalog faaliyetinin mahiyet ve maksadı ile Hıristiyanların amacı ve Müslümanların konumu ortaya konulmalı, Müslümanların tutum ve davranışlarının nasıl olması gerektiği konusu tartışılmalıdır. Bunun için de öncelikle diyalog ve misyonerlik kavramlarının açıklanması, daha sonra da evrensel dinlerin bu iki kavram karşısındaki konumlarının belirlenmesi gerekmektedir.

Diyalog ve Misyonerlik Kavramları

Karşılıklı konuşma, iki veya daha fazla kişinin karşılıklı konuşması anlamındaki diyalog kavramı geniş manada farklı ırk ve kültürlerden insanların medeni ölçüler içerisinde konuşarak birbirlerini anlamaya çalışmalarını ifade eder.

Dinî alanda diyalog ise aynı din içindeki grupların veya farklı dinlere mensup insanların, inanç ve düşüncelerini zorla diğerlerine kabul ettirme yoluna gitmeden birbirlerine hoşgörü ile bakabilmesi, ortak meseleler etrafında konuşabilmesi, tartışabilmesi ve işbirliği yapabilmesi anlamına gelmektedir. Birarada yaşamak mecburiyetinde olan, bir gruba aidiyet ve mensubiyet duygusu taşıyan insanoğlu için, anlayış, hoşgörü ve iyi niyet çerçevesinde diğer insanlarla iletişim kurulması yani diyalog bir zorunluluktur. İnsanları bir erkek ve bir dişiden yaratan ama farklı millet ve topluluklara ayıran yaratıcının muradı da onların birbirlerini tanımaları, anlaşmaları ve iyi ilişkiler kurmalarıdır. (el-Hucurat, 49/13).

Diyaloğun insan tabiatının bir gereği olarak zaruri oluşunun yanında bir diğer gerçek ve zorunluluk da kişinin, din ve vicdan özgürlüğüne sahip olmasıdır. Din ve vicdan özgürlüğü ise sadece dinî ve vicdani bir kanaate sahip olma serbestisi değil, bu kanaatlerini açığa vurma, onun gereklerine göre davranma ve başkalarına telkinde bulunma gibi dışa akseden davranışlar özgürlüğüdür. Çağdaş anlayışa göre din ve vicdan hürriyeti genellikle kişilerin istedikleri dini serbestçe seçmeleri, seçtikleri dinin kurallarını hiçbir müdahaleye maruz kalmadan uygulamaları, bu konuda sahip oldukları hakları (öğretme, okutma, yayma, telkin vb.) kullanmaları şeklinde ifade edilmektedir.

Gerek diyalog gerekse din ve vicdan özgürlüğü çerçevesinde başkalarının inanca, inancını yaşama ve yayma hürriyeti aynı zamanda bütün insanlığa hitap eden evrensel dinlerin temel niteliğidir. Şu halde diyalog hem insanın hem de evrensel dinlerin temel niteliği olmanın yanında din ve vicdan özgürlüğü gereği karşımızdaki farklılığı kabul ile buna saygı göstermeyi gerekli kılmaktadır.

Misyonerlik kavramına gelince, bir din veya inancı yayma anlamındaki misyonerlik genelde evrensel dinlerin özelde Hıristiyanlığın bütün insanlığa yayması faaliyetinin adıdır. Her ne kadar misyonerlik kavramı kendi inancı başkalarına tebliğ gayretini ifade ediyor ve bu anlamda evrensel dinlerin bir vasfı oluyorsa da kelime Hıristiyanlığa malolmuştur ve Hıristiyanlığın yayılmacı faaliyetini ifade etmektedir.

Hıristiyanlık, en temel görevlerinden biri ve başlıcası olarak İncil'in bütün insanlığa yayılmasını görmektedir. İncillerde Hz. İsa'ya söylenen, İncil'in bütün hilkate vazedilmesi, bütün milletlerin şakird edinilmesi emri Hıristiyanlığın misyonerlik telakkisinin temelini teşkil etmektedir.

Gerçekte her evrensel din, mesajını bütün insanlığa iletme anlamında misyonerdir ve bu açıdan Hıristiyanlıkla İslâm'ın farkı yoktur. İslâm dini evrensel ve son ilâhî din olması açısından bütün insanlığa ve bütün zamanlara şamildir. Dolayısıyla onun da bu mesajı insanlığa iletmesi tabiatı gereğidir.

Burada tartışılması gereken husus, tebliğ veya misyonerlik faaliyeti ile diyalog teşebbüsünün bir arada olup olmayacağı veya birinin diğerine mani olması meselesidir. Bir dinin farklı din mensuplarına tebliğ edilmesi (misyonerlik), bu dinler arasındaki diyaloga engel olmamalıdır ancak bunun için de her iki kavramın muhtevası ve sınırları iyi çizmeli, beklentiler iyi tespit edilmelidir.

Misyonerlik ve Diyaloğun Tarihçesi

Hıristiyanlıkta misyonerlik faaliyeti Hz. İsa'nın bu dini tebliği ile başlamıştır. O, üç yıla yakın süren görevi müddetince İncil'i tebliğe çalışmış, havarilerinden de bunu devam ettirmelerini istemiş, ilâhî mesajı ihtiva eden İncil'in herkese duyurulmasını emretmiştir. Zaten Allah'ın elçisi olarak aldığı vahyi insanlara tebliğ etmek her peygamberin en tabii görevidir. Kilise, İsa Mesih'in "İmdi siz gidip bütün milletleri şakird

edin, onları Baba ve Oğul ve Ruhü'l-Kudüs ismiyle vaftiz eyleyin; size emrettiğim her şeyi tutmalarını onlara öğretin; ve işte ben bütün günler dünyanın sonuna kadar sizinle beraberim." (Matta, 28/19-20) sözüne uyarak bütün gayretiyle İncil'i insanlara tebliğe yönelmiştir. Ondan sonra da havariler ve onları takip edenler İncil'i yayma faaliyetine devam etmişler ve kilise zaman içinde bu işi bir organizasyona dönüştürmüş; strateji ve hedefler tespit edilmiş misyonerlik faaliyeti teşkilatlanarak müesseleşmiş, bütün dünyaya yayılmıştır. Misyonerlik faaliyetlerinde önemli bir alan da Müslüman ülkelerdir. Çeşitli Hıristiyan mezhepleri Müslümanlar arasında farklı seviyelerde teşkilatlanmakta, Hıristiyanlığı yaymak için çalışmakta, bu maksatla değişik taktikler ve stratejiler uygulamaktadırlar. Misyonerlik faaliyeti önce Mesihe inanmaya grup ve halklara İncil'i duyurmak şeklinde başlamakta, Hıristiyan topluluklar ve mahalli kiliseler oluşturmak şeklinde devam etmekte, daha sonra İncil'i halkların kültürlerinde daha anlaşılır hale getirme çabaları sürdürülmektedir. Misyonerliğin, Hıristiyanların birliğine yönelik ve farklı kiliseleri birleştirme amacı da vardır. Misyonerlik faaliyeti, İncil'i henüz kabul etmeyenlerle, saygılı bir diyalogu gerekli kılmaktadır. İnananlar bu diyalogdan, diğer milletlerde bulunan bütün ilâhî lütuf ve hakikati daha iyi tanıma fırsatı bulmak suretiyle kendileri için fayda da temin etmektedirler (CEC, 184-188).

Dinlerarası diyalog faaliyetlerine gelince, tarih boyunca hem aynı din içindeki gruplar hem de farklı dinler arasında, insanların birarada yaşama, başkalarına muhtaç olma gibi çeşitli ihtiyaçları ve başka sebeplerle, farklı seviyelerde de olsa diyalog teşebbüsleri varolagelmıştır. Bu noktada evrensel dinler bir yana, belli bir kabileye veya millete ait olup yayılma, genişleme gibi bir maksadı olmayan dinlerin bile diğer dinlerle ilgili tavrı ve o din mensuplarının en azından sadece insan olmanın tabii sonucu olarak başka din mensuplarıyla ilişkisi ve diyalogu söz konusudur.

Beşer olmanın gereği olan bu tabii seyrin dışında şartların zorlaması veya belli hedefler için özel olarak başlatılmış diyalog çalışmaları da vardır. Özellikle bütün insanlığa hitap eden evrensel dinler için, kurtuluş müjdesini iletmek maksadıyla ötekilerle iletişim kurma, kendilerini onlara anlatma ve diğerlerini anlama açısından diyalog bir zorunluluktur.

Bu çerçevede hem Hıristiyanların kendi içinde hem de başka dinlerle, diğer taraftan Müslümanlarla diğer din mensupları arasında diyalog faaliyetleri olmuştur.

Diyalogun mahiyeti ve tarihi açısından îhâî dinlere baktığımızda Yahudiliğin farklı bir konum ve anlayışta olduğunu görmekteyiz. Her peygamberin olduğu gibi Hz. Musa'nın mesajı da ulaşabildiği bütün insanlara yönelik olmasına rağmen zaman içinde bu din belli bir ırka ait gibi telakki edilmiştir. Bu sebeple başkalarının bu dine girmeleri ve soyun devamında anne esas olduğundan yabancılarla evlilik Yahudilerin bir kısmınca kabul edilmemekte, ancak Yahudilikte de farklı düşünce ve akımlar bulunmakta, klasik Yahudiliğin dışına çıkarak yeni yorumlar getirilmektedir.

Yahudiliğin diğer dinlere bakışı tarihî süreç içerisindeki şartların değişimine göre şekil almıştır. Dış baskının arttığı dönemlerde Yahudilik daha bir içe kapanmış ve inhisarcı bir tavır almış, diğer din ve milletlere adeta bütün kapılarını kapatmıştır. Siyasi olarak daha rahat olduğu dönemlerde ise diğerlerine karşı daha yumuşak ve evrensel bakış açısına sahip olmuştur. Günümüz Yahudilerinde tam manasıyla fundamentalist olanlardan dini alanda son derece reformist olanlara kadar farklı seviyelerde akım ve temayüller ile buna bağlı diyalog telakkileri vardır. Rabbinlik literatürde Yahudilerin dışındakilerle ilişkileri düzenleyen kurallar vardır ve bazı Rabbiler, Nuh kanunları diye bilinen putlara tapmama, Tanrı'ya küfretmeme, kan dökmeme, hırsızlık yapmama, gayrimeşru ilişkide bulunmama, hayvanı canlı canlı yememe gibi yasaklarla adaleti gözetme emrine uyanların Mesih'le birlikte ölüm sonrası hayata iştirak edeceklerini kabul etmekte, diğer bir kısmı ise Yahudilerin dışındakilerin asla kurtuluşa eremeyeceklerini ileri sürmektedirler.

Müslümanlarla Yahudiler arasındaki diyalog faaliyetleri İslâm'ın ilk zamanlarında özellikle de Medine döneminde başlamış, Kur'an-ı Kerim'de yankısını bulan bu ilişkilerde Yahudilerin, Hz. Muhammed'e ve Müslümanlara karşı olumsuz tavırları ile siyasi alanda anlaşmalara uymamaları sebebiyle diyalog başarısız olmuş ve ilişkiler olumsuz bir mecrada sürmüştür. Yahudilik, İslâm'la pek çok noktada müşterekliği olan bir şeriate sahip ve bir kurtarıcının geleceğine inanıyor ise de Yahudi ırkından gelmediği için Hz. Muhammed'i kabul etmemiş, Müslümanlara karşı daha sert ve katı bir tavır içine girmiştir. Belli bir dönemde ve birtakım şartlarda ortaya çıkan bu durum, Müslümanların onlarla hiç diyaloga girmeyecekleri anlamına gelmemektedir.

Hıristiyanlık ise evrensellik iddiasında olan bir dindir ve her evrensel din gibi kurtuluşun sadece kendisinde olduğunu, kendi dışındakilerin ise dalalet içinde bulduklarını ileri sürmüş, ancak 2. Vatikan Konsili ile bu kararında değişiklik yaparak diyaloga yönelmiştir. Papa 7. Boniface'ın "Extra ecclesiam nulla salus" formülünde ifadesini bulan geleneksel Hıristiyan inancına göre kilise dışında kurtuluş yoktur. Bütün orta çağ boyunca kurtuluşun sadece Hıristiyanlıkta olduğu işlenmiş dolayısıyla Hıristiyanlık excludivist (inhisarcı) bir tavır sergilemiştir. Hıristiyanlığın bu tavırdan inclusivist (şumullü, ihtiva edici) tavra geçişi ve günümüzde Hıristiyanların gündeme getirdikleri resmi diyalog faaliyetinin başlaması ise 2. Vatikan Konsili ile olmuştur.

1962'de başlayan 2. Vatikan Konsilinde kiliselerarası (farklı Hıristiyan mezhepleri arasındaki) diyalog yanında diğer din mensuplarıyla diyaloga girmenin önemi üzerinde durulmuş, 1964'te "Hıristiyan Olmayanlar Sekreteryası" kurulmuştur. Bu sekreteryaya bünyesinde ilk kuruluşundan itibaren İslâm'la ilgili bir bölüm yer almış, başlangıçtan itibaren İslâm ülkeleriyle diyalog yolları aranmış ve diyalog 1966 Brömana -Lübnan kongresinden sonra başlamıştır.

Bu kongrede Hıristiyanların İslâm hakkında konuşmayı bırakmaları ve Müslümanlarla konuşmaya yönelmeleri gerektiği üzerinde durulmuştur. Ayrıca Hıristiyan

dünyasında İslâm'la ilgili yapılacak çalışmaların, Müslümanlarla yapılacak diyaloga taşınabilecek nitelikte olması tavsiye edilmiştir.

Sekreteryanın Hıristiyan-Müslüman diyalogu programı çerçevesinde gerçekleştirdiği ilk önemli faaliyet ise 2-6 Şubat 1976 tarihlerinde gerçekleştirilen Libya-Tripoli semineridir.

Bu ilk faaliyetten günümüze kadar çeşitli alanlarda ve muhtelif ülkelerde çok sayıda toplantı yapılmıştır ancak bu toplantıların ortak özelliği ele alınan konuların tespitinde ve toplantıya katılacak elemanların sayısında Hıristiyan tarafın önde ve öncü olduğudur.

Kilise ve Hıristiyan Olmayanlar

Katolik kilisesinin, 2. Vatikan Konsilinde tespit edilen yeni öğretisine göre, hangi şekilde olursa olsun henüz İncil'i kabul etmeyenler de Tanrı'nın kavmi olmaya davet olmuşlardır. Öte yandan kilisenin Hıristiyan olmayan dinlerle, insan türünün aynı menşeden gelmesi ve aynı akibeti paylaşacak olması sebebiyle müşterekliği söz konusudur, zira bütün insanlar aynı atadan gelmekte, aynı yeryüzünü paylaşmakta, tek bir cemaat oluşturmaktadırlar ve onları aynı akibet beklemektedir.

Kilise, tam olarak bilinmese de her şeye hayat veren ve bütün insanların kurtulmasını isteyen Tanrı inancının diğer dinlerdeki mevcudiyetini kabul etmekte ve dinlerde bulunan her iyi ve gerçek şeyi İncilî mesaja bir hazırlık olarak düşünmektedir. Diğer taraftan insanların yanılacaklarını, başka yollara gidebileceklerini göz önünde bulunduran kilise, günahın dağıttığı insanları yeniden toplamak için, bütün insanlığın Hz. İsa'nın cemaatine çağrılmasını istemektedir. Katolik telakkiye göre kilise, insanlığın birlik ve kurtuluşunu bulabileceği yer, tufandan kurtaracak yegane gemidir.

"Kilise dışında kurtuluş yoktur" ifadesi kendi hataları olmaksızın Mesih ve kilisesini bilmeyenleri hedeflemez. Kasten ve bile bile karşı çıkanların dışında Mesih'in İncil'i'ni ve kilisesini bilmeyen ama samimi olarak Tanrı'yı arayanlar ebedi kurtuluşa erebilirler ve kilise onlara İncil'i ulaştırmakla görevlidir. İncil mesajının ulaştırılması anlamındaki misyon, kilisenin evrenselliğinin gereğidir.

Katolik kilisesinde, 2. Vatikan Konsili öncesine göre farklılık ve yumuşama söz konusudur. Konsil öncesinde Katolik kilisesi dışında kalanların ebedi cehennemle cezalandırılacakları belirtilirken, 2. Vatikan Konsilinde hem Katolik olmayan Hıristiyanların hem de diğer din mensuplarının kurtuluşunun mümkün olabileceği bildirilmekte Hıristiyanlık dışı dinlerde de doğruların bulunduğu kabul edilmekte ve bu dinlerle diyaloga girilmesi benimsenmektedir. Ancak bu, kilise dışında kurtuluş yoktur prensibinden vazgeçildiği anlamına gelmemektedir zira bu dogma konsil sonrasında da kilisenin resmi öğretisi olarak devam etmektedir.

Kilise konsilde tespit edilen hususlar ve yeni perspektif çerçevesinde Müslümanlarla yapılacak diyalogun alan ve metodlarını belirlemek için çalışmalarını sürdürmüş, bir komisyon kurulmuş, diyalogla ilgili olarak bir klavuz kitap hazırlanmıştır. Hıristiyanlık açısından kurtuluş kavramı nihai olarak kurtuluşun yine kilisede olduğunu, ihtida eden ve bundan sonra Tanrı'ya ve diğerlerine karşı sevgi dolu bir hayat süren herkesin Tanrı Krallığına girebileceğini ifade etmektedir. Bu sebeple de konsil kararında yer alan, "kurtuluş planı Yaratıcıyı kabul edenleri de kapsar. Bunların başında Müslümanlar gelir" ifadesi yani Müslümanların Tanrı'nın evrensel kurtuluş planına dahil edilmeleri onların İslâm inançları içinde kalarak kurtulabilecekleri anlamına gelmemektedir. Yani İslâm kurtuluş vasıtası olarak görülmemekte fakat Müslümanlar, Hıristiyan inancına çağrılarak kurtarılması gereken halklar arasına dahil edilmektedirler. Kurtuluşun yolu kilisedir ve vafiz olup İsa Mesih'le ve dolayısıyla onun bedenini; temsil eden kilise ile birleşmeyen kimsenin kurtuluşu mümkün değildir. Diğer bir ifadeyle Hıristiyanlığın tek gerçek kurtuluş dini olduğu iddiası devam etmektedir. Bunun için de bütün insanların kilise vasıtasıyla kurtuluşa ulaşmasını sağlamak için İncil'in onlara tebliğ edilmesi yani misyonerlik faaliyetlerinin sürdürülmesine karar verilmiştir.

Bu noktada misyonerlikle diyalogun nasıl uzlaştırılacağı konusu gündeme gelmiş, Papalık Dinlerarası İlişkiler Konsili misyonerlikle diyalogun birbirine alternatif olmadığını, ikisinin birbirini tamamlayacak şekilde yürütüleceğini belirtmiştir. Netice olarak Katolik kilisesi diyalogla misyonerliği uzlaştırmıştır. (B. Adam, Katolik Kilisesinin Kurtuluş Öğretisi Açısından Diğer Dinlere Bakışı, Ankara 1997, 33-40).

Diyalog Çağrılarına Dair Düşünceler

Batının hem misyonerlik faaliyetleri hem de tarihte yer alan haçlı seferleri ve engizisyon gibi uygulamaları, 19. yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkan resmi diyalog çağrısının şüpheyle karşılanmasına sebep olmuştur. Bu şüphenin başlıca sebebi kilisenin eski görünüşünü yani kurtuluşun sadece Hıristiyanlıkta olduğu ve kilisenin hedefinin İncil'i tebliğ etmek olduğu hususudur. 2. Vatikan Konsili kilisenin hedefini İncil'in herkese vaaz edilmesi yani misyonerlik olarak tespit etmiştir. Bunun için de çeşitli taktiklerin uygulanması tabii karşılanmaktadır. Pavlus'un İncil'i yayarken uyguladığı taktik, herkese onlar gibi görünmektir. Pavlus İncil'i meccanen arzettiğini, daha çok adam kazanmak için kendini herkese kul ettiğini, Yahudileri kazanmak için onlar gibi davrandığını, şeriat altında onlara şeriat altındaki bir insan gibi, şeriat altında olmayanlara da değilmiş gibi davrandığını ifade etmektedir. (1. Korintoslulara, 9/18-23).

Diğer taraftan sevgi ön plana çıkarılarak Hıristiyanlığın bir sevgi dini olduğu, diğer dinlerin savaştığı olduğu vurgulanmakta, Hıristiyanlık dışı dinler gerçek yönleriyle ortaya konmamaktadır.

BAŞKAN - Diyalogun faziletlerinden bahseden ve diyalogu gerçek boyutlarına oturtan konuşması için Sayın Ömer Faruk Harman'a teşekkür ediyorum dinleyiciler adına.

Müsaade ederseniz, Sayın Cemal Tosun'a geçmeden önce, biraz havayı değiştirmek için kendi hayatımdan bir - iki hadise anlatmak istiyorum.

Bundan onbeş sene kadar önce, Trabzon'a gitmiş idim. Orada, Yavuz Sultan Selim'in annesinin camiinde bir ikindi namazı kıldım. Selam verdikten sonra yan tarafımda oldukça kalabalık bir turist grubunun birikmiş olduğunu gördüm. Bana, namazın ne olduğunu, nasıl kıldığını, bu hareketlerin hangi anlamlara geldiğini sordular. Ben de kendilerine, elif, dal, mimden başlayarak, dilimin döndüğü kadarıyla namazı anlatmaya gayret ettim. Sonra aynı ekip, beni, beraberlerinde Sümela Manastırına gitmeye davet ettiler. Onlarla beraber oraya gittik. Orada şunu öğrendim: Padişah vakfiyelerinde, Padişahın hazine-i hassasından bir kısmının kesilerek Sümela Manastırındaki keşişlere gönderilmesi emir buyuruyor. Henüz Kur'an-ı Kerim'in mealini okumamıştım. Bunu hiç anlayamadım doğrusu. Daha sonra, Süleyman Ateş Hocamızın mealinden de öğrendim ki Cenab-ı Hak bize, dağ başlarında Allah'ı anan keşişlere mani olmayınız buyuruyor. Tahrif etmiş olmayayım.

Dolayısıyla, tabii diyalog, dinimizde de fevkalade caiz ve eğer ismini zikretmeme izin verirseniz, babam Cemil Meriç'in de bir cümlesinde "münakaşada zafer mağlup olanındır" deniyor. Tabii burada, hak ve hakikat uğrunda mağlup olanlardan eylesin Allah bizi demek lazım geliyor, bizi ve herkesi.

Bu arada, özellikle Hıristiyan - Müslüman diyalogu meselesinde, yine çok yakın bir zaman önce yaşadığım bir olay var. Bu güzel haftaya hazırlanırken, babamın aşağı yukarı 11 bin cilt tutan kütüphanesinden bir hayli kitabı yazıhanemin üzerine indirdim. Bunlardan bir tanesi, 1605 yılında Cenevre Kardinali'ne ait olan Sofu Hayata Giriş isimli kitabıydı. Ben, başım örtülü bir şekilde, semtimizin parklarından birinde bu kitabı okudum. Kitabın üzerinde altın bir haç var idi. Tabii, altın haçlı bir kitabı, başı örtülü bir hanımın okuması ilk bakışta çok tuhaf karşılanacak bir olay. Fakat, mesela size kitabın içinden bir kısmı aktarırsam, sizin de kitaba hiç yabancılık çekmeyeceğinizi tahmin ediyorum. Mesela, bir Eşrefoğlu Rumi'yi yahut Hucviri'yi okurken aldığım zevki, bu kitabı okurken de aldığımı itiraf etmek zorundayım. Şöyle bir anekdotu var Cenevre Kardinali'nin: İnsanlar üç gruptur diyor, bir kısmı devekuşuna benzer, kanatları vardır fakat uçamazlar. Bunlar, cimri, kendisi için yaşayan, servetini kendisine hapsedmiş olan insanlardır. Bir kısmı vardır tavuk gibidir. Bunlar biraz uçarlar, fakat aşağıdan uçarlar ve hemen yere düşerler. Bunlar da iyilik etmeye niyet eden, zaman zaman biraz kesenin ağzını açıp fakir fukarayı gören, ama sonra hay Allah yahu ben de amma ahmağım, ne diye başkalarına paramı dağıtıyorum deyip, yine realitenin katı dünyasına düşenlerdir. Bir kısmı da vardır ki onlar da kartal gibidirler, bir kere uçmaya başladıkları zaman yükseğe çıkarlar ve çok

uzun süre uçarlar. Bunlar da bütün mallarını, mülklerini, fakir fukaraya, muhtaç olanlara, şefkate ihtiyacı olanlara dağıtan gerçek, sureti ve sireti insan olanlardır, diyor. Bu kıssa, doğrusu bizim asırlar boyu gönlümüzü aydınlatan kitaplarımızdan birisinde de bulunabilirdi.

Efendim, bu geçiş cümlelerinden sonra, şimdi sözü, Doç. Dr. Sayın Cemal Tosun Beye veriyorum.

Prof. Dr. Şevki SAKA - Sayın Başkanım, müsaade ederseniz bir hususu arz etmek istiyorum.

Tezi sağlam olan, kendine güveni olan insan diyalogdan kaçır mı hiç. "Vemâ erselnâke illâ kâffeten linnâsi beşîran ve nezîrâ" ayeti kerimesi var. "Kul yâ eyyühen-nâs, innî resûlullâhi ileyküm cemîan." Bütün insanlığa gönderilmiştir Hz. Peygamber, geldiği ortam şirk ortamı, müşriğe hitap edecek, kâfire hitap edecek, Yahudi'ye hitap edecek, Hıristiyan'a hitap edecek, münafığa hitap edecek, bütün insanlığa hitap edecek. Böyle bir din mensubu, böyle bir dine sahip olan insan, diyalogdan kaçır mı? Kaçmaz. Dinimiz en son din, ekmel din, mükemmel din olduğuna göre, hiçbir sıkıntımız da dinimizden olmadığına göre, dinimizi başkalarına anlatabilmek için tanımlayabilmek için götürebilmek için neden diyalogdan kaçalım?

Ancak burada çok ince bir nokta var. Bu noktaya dokunmak istiyorum. Dinler arası diyalog yerine, değişik din mensupları arasında diyalog olsa, ifade bu olsa belki diyaloga karşı çıkanlar da bu noktada bütünleşmiş ve birleşmiş olacaklardır. En son din İslâm dini olduğuna göre, "İnne'd-dîne indallâhi'l-islâm" olduğuna göre, "Ve men yep-teği gayra'l- İslâmi dînen felen yukbele minh..." diyor ayet-i kerimeler, çok açık ve net. Yani Yüce Allah, burada İslâm dinini en son din, en mükemmel, en olgun, kemale ėrmiş bir din, evrensel gerçekleri içeren bir din olduğuna göre, İslâm Dinini, diğer dinler düzeyinde, değerinde, düzleminde tutmak belki Müslümanlara biraz sıkıntı getiriyor. Nitekim, "Nahnü nekussu aleyke ehsene'l-kasasi..." yani kıssaların en güzelini biz sana Kur'an'da anlatıyoruz, başkalarından kıssalar getirip anlatmanın manası ne veyahut Hz. Ömer'in elinde Tevrat'tan parçalar gören Hz. Peygamberin yüzü değişiyor: "Kardeşim Musa aranızda olsa, bana tabi olmaktan başka bir seçeneği yoktu" diyor dinimiz. Bunun için dinler arası diyalog yerine, değişik din mensupları arasında diyalog denilmiş olsa, bu sıkıntıyı da izale etmiş oluruz. Sanıyorum ki o zaman, diyalogun karşısında hiçbir kimse olmayacaktır. Çünkü insanlarla diyalog kuracağız ki dinimizi anlatalım. Dinimizden bir sıkıntımız olmadığına göre hangi din olursa olsun, isterse Budizm olsun, Ateizm olsun, Satanistler olsun, kim olursa olsun, mademki Hz. Musa'yı Firavun'a gönderiyor Yüce Allah, gidin de ona Hakkı anlatın diye. Mademki Hz. Peygamber (S.A.V) münafıkların reisi Ubey İbn-i Selül'ün evine kadar gidiyor, yani onun ayağına kadar gidiyor. Gidecek, anlatacak, gitmese nasıl diyalog olacak, anlaşma olacak, barışma, kaynaşma olacak.

Öyleyse diyorum ki bir kez daha, dinler arası diyalog yerine, değişik din mensup-

ları arasında diyalog denilmiş olsa, hiçbir problem kalmayacak, konsensüs kurulmuş olacak ve dinimizi de inşallah olduğu özelliğiyle, güzelliğiyle başkalarına tanıtmaya, anlatma fırsat ve imkânını yakalamış olacağız. Çok teşekkür ediyorum. Araya girdiğim için başışlayın.

BAŞKAN - Estağfirullah efendim, biz de teşekkür ederiz, bu nüansı belirttiğiniz için. Şimdi Doç. Dr. Sayın Cemal Tosun'dan tebliğini dinliyoruz.